

Att tolka sin samtid och planera för framtiden

Till Ledningsgruppen (PLG) Svenska kyrkan Helsingborg

(Följebrev till bokgåvan *Att söka rötter*)

2024 10 24, Kristian Lillö

Ingress

Den 29 september 2024 träffades församlingsråden och då fick jag möjlighet att hålla ett anförande över Svenska kyrkans nu och framtid, vilket jag också gjorde. Tankarna jag då framförde under rubriken *Framtiden är känd* återfinns bland andra texter på hemsidan under *Kyrkoherdens ord* (överst i linjalen). Anförandet tog avstamp i församlingsrådets arbetsordning, och var uppbyggt kring:

- Framtidsprognoser från 2010 som gjorts för Svenska kyrkan.
- Insikter och åtgärder som vår KOM-chef Linda Gustafsson har formulerat och kommunicerat i pastoratet med anledning av den Novusundersökning som genomfördes under hösten 2023 i Helsingborg, med namnet *Vad säger helsingborgarna om Svenska kyrkan?* En undersökning med undertiteln *Mät din församling*.
- Aktuella resultat från analysenheten på nationell nivå.

Ett betänkande och en bok

År 2010 lade Kyrkostyrelsens utredningsgrupp för strukturfrågor fram ett diskussionsmaterial med namnet *Strukturer för framtidens församling*. Alla församlingar, samfälligheter (det var ju före pastoratsreformen 2014) och stift samt t ex fackliga organisationer inbjöds att lämna synpunkter på diskussionsmaterialet. I diskussionsmaterialet fanns en redogörelse för ett antal utmaningar och den medskickade frågan vilka utmaningar man ser som viktigast att hantera framöver. I stort sett bejakade samtliga remissvar riktigheten i att det var de mest relevanta utmaningarna som hade lyfts fram.

Betänkandet *Närhet och samverkan* som har den formella beteckningen Svenska kyrkans utredningar 2011:2 som alltså kom året därpå innehåller en sammanställning av utmaningarna och remissvaren. Om utmaningarna som jag strax ska redogöra för sägs, vilket vi alla är medvetna om, men som tål att upprepas: "När vi talar om `utmaningar från framtiden´ är det uttryck för att vi ser utmaningar som Svenska kyrkan redan nu möter//Det går inte att vänta och hantera förändringarna först när de blir ännu tydligare eller redan har inträffat." (Svenska kyrkans utredningar 2011:2, s. 222f).

I betänkandet redogör utredningsgruppen för de 10 viktigaste utmaningarna och kommenterar kort också hur inkomna remissvar har ställt sig till dessa utmaningar. Utmaningarna är följande (och om den första kan redan nu förutskickas att det fanns en samstämmighet bland remissvaren att den första utmaningen i listan är den allvarligaste):

1. En minskande andel av befolkningen tillhör Svenska kyrkan
2. Risker för marginalisering
3. Ekonomin krymper
4. Det ser inte likadant ut överallt
5. Kyrkobyggnaderna ett gemensamt intresse
6. Kraven ökar på väl fungerande administration mm
7. Framtiden erbjuder nya samverkansmöjligheter
8. Utrymme för ideellt engagemang
9. Behålla det lokala engagemanget
10. Ekumenisk samverkan

I anförandet fördjupade jag innebörden i dessa 10 utmaningar. Nu, i detta sammanhang, vill jag däremot börja med att sätta boken *Att söka rötter. Ett teologiskt svar på Svenska kyrkans kris*, (red. Judith Fagrell och Martin Landgren, Artos, 2024) i samband med utmaningarna, och då inleda med den andra utmaningen, alltså i det som kallas Risker för marginalisering.

I likhet med boken *Att söka rötter* talas det i betänkandet *Närhet och samverkan* om risker och konsekvenser av den alltmer ökande individualiseringen i samhället. Trots denna övergripande gemensamma syn råder det skillnader mellan *Att söka rötter* och *Närhet och samverkan* och i några fall står de i tydlig konfrontation. Särskilt avseende synen på det som i den senare benämns "ett idealiserande av det förgångna", och kring riktigheten i att som den förra sätta samman individualiseringen som en delvis egocentrisk arbetskultur i kontexten av en snällhetskultur.

Förenklat kan man säga att boken och betänkandet ser ungefär samma utmaningar men analyserar och bedömer deras uppkomst och följderna av dem och de nödvändiga åtgärderna de påkallar på olika sätt. Detta är tydligt, och också något som boken understryker och gör en poäng av, särskilt när det gäller de kyrkliga enheternas storlek. För att beskriva det utifrån betänkandets terminologi, framgår differenserna av det som innefattas i utmaningarna Ekonomien krymper, Det ser inte likadant ut överallt, Kraven ökar på väl fungerande administration mm, Framtiden erbjuder nya samverkansmöjligheter och Utrymme för ideellt engagemang

En bok att hålla framför sig som en spegel

Jag är rätt säker på att läsningen av boken *Att söka rötter* med den spännande underrubriken *Ett teologiskt svar på Svenska kyrkans kris*, kommer att slå an och väcka tankar som vi burit sedan länge. Kanske är det också en spegel för att ens egen övertygelse eller vita fält ska träda fram. Vad vi gör av de vita fälten, är personligt – och ibland smärtsamt. Boken går däremot inte att bortse från och när den spanar efter en motkultur kan väl få känna sig ointresserade – även om just känslorna enligt boken behöver kontrolleras! Vi måste (menar jag) stängas med denna bok ett tag! Uppfattningarna i boken är viktiga, för de ryms inom Svenska kyrkan, och appellerar till alltfler, ju färre vi alla blir.

I läsningen av boken gäller det nog att varken fastna i beskrivningen av krisen för Svenska kyrkan eller i krisens förmenta orsaker. Eller, kan det vara så att vi är så vana vid att tolka krisen icke-teologiskt att vi spontant värjer oss mot den grundhållning som är bokens, även om de enskilda författarna inte stringent håller sig till den?

Är det rimligt att i en bok som denna blanda in specifika teologiska begrepp? Vilka begrepp öppnar upp och vilka befriar – vilka stänger och får mest rollen av

slogans, som spelat ut sin roll, eller är otillgängliga? Är det framkomligt att som boken gör tala om livsåskådning i så svepande termer – eller är det just det som behövs?

Bokens pedagogik, att lära av historien, och då framför allt av hur kyrkan förhållit sig till staten (blir *samhället* i boken), läggs som ett mönster – men är det inte att koka soppa på en spik?

Boken har också analyser av hur antropologin i samhället påverkar arbetslivet och hur den gifter sig med den svenskkyrkliga arbetskulturen och de risker som då finns – och som utmärker Svenska kyrkan? Och att teologi vore ett botemedel mot detta? Spännande, prövat, oprövat?

På vilka punkter borde vi "utmana kejsaren"? Sjuket om sökprofil och resonemanget att de sekulära delarna av den, som åberopas, väger över, till nackdel för de teologiska, är det en rättvis bild eller en nidbild. Vad är det för fel att vara medial om det inte går ut över det teologiska? Eller är "medial" ett begrepp för något annat – partipolitik, "partipiskor" som också är ett ord som boken använder ogenerat. Att sätta det senare ordet i samma mening som GDPR sänder dessutom signaler som kan behöva diskuteras. På vilket sätt uppmuntrar orden att *dansa med djävulen* en kristuslik organisation, för att anknyta till det mål som väl ingen kan vara emot – även om det förblir ett inriktningsmål här.

Far boken efter en bredd av fromhetstraditioner (vilket den påstår sig göra) eller en enda, då den icke-mediala? Vem avgör om en ledare lever upp till den fina målsättningen att förkroppsliga organisationens ideal – och om flera fromhetstraditioner ska uppmuntras, vilken traditions ideal? Att "underordna sig Kristus" lyfts fram i detta sammanhang – men är det en formulering som bär och som motsvarar organisationens kristustro, en tro av underordning?

Kristian Lillö